

vendigheten av sterkere samarbeid med utenlandske banker. Det har vært et typisk trekk ved utviklingen i Fellesmarkedet at de seks lands industri, handel og næringsorganisasjoner er gått sammen om et intimt samarbeid, dels for å ivareta sine bransjers interesser overfor Fellesmarkedet og dels for å søke nye veier til samarbeid. I september 1960 ble det dannet en felles bankforening av bankforeningene i de seks land. Dens navn er Fédération Bancaire de la Communauté Européenne, en forening som er bygget opp etter tradisjonelt mønster med en president og et råd som avgjørende myndighet. — — —»

— — —

Historisk kilde: Garret & Godfrey; Europe Since 1815, New York 1947.

Planøkonomiens sosiale virkninger.

STATEN OG DEN LILLE MANN

I et par kronikker i Dagen (Najonalbudgettets idé, 24.2.62 og **Hvorfor planøkonomi?** 8.3.62) har jeg påvist hvordan den planøkonomiske teori har tildelt staten en ny og mer dominerende rolle sammenlignet med Grunnlovens og konstitusjonens statsbegrep. Lord **Keynes**, planøkonomiens far, erkjenner dette åpent i sitt hovedverk «Almen teori for produksjon, rente og penger», kap. 24:

«Den sentrale kontroll som er nødvendig for å sikre full sysselsetting, innebærer selvfølgelig en betydelig utvidelse av statens tradisjonelle funksjoner.»

Derimot er det intet som tyder på at Keynes var klar over at i og med sin nye teori om «sysselsettingsproblemet» — dvs. arbeidsløsheten — implikerte han en indre selvmotsigelse i generell økonomisk teori, og dermed i det frie konstitusjonelle statsbegrep. Hans teori er nemlig autoritær og totalitær. Enten må planøkonomien i teori og praksis renses ut av vårt norske samfunn, eller og må hele vår frie, demokratiske stat gis på båten. Intet rike som kommer i strid med seg selv kan bli stående.

I og med den planøkonomiske politikk er etterkrigstidens norske stat kommet i strid med seg selv. I virkeligheten er det denne konflikt som nå gjør seg gjeldende i suverenitetsspørsmålet (gr.lovens § 93 er kommet i strid med gr.lovens § 1). For en betydelig krets av politikere utgjør nemlig deres økonomiske syn den viktigste bestanddel av deres samfunnsanskuelse. Når derfor det økonomiske syn er planøkonomisk, og disse kretser — gjennom det ledende politiske parti — har hatt bestemmende innflytelse i politikk og administrasjon har vi her årsaken til at alle sider av norsk politikk de senere år har fått et planøkonomisk, dvs. autoritært og ensrettende, preg (kfr. til eksempel skolepolitikken).

Dette skulle m.a.o. si at hele vårt offentlige liv har gjennomgått en stille revolusjon. Det offentlige liv utgår fra staten. Den ånd som dominerer i den høyeste statsledelse, kommer etterhvert også til å dominere i alle statens (og

kommunens) forgreninger (forvaltningen). Vi skal bruke resten av plassen i denne kronikk til å påvise ved spredte eksempler at dette er riktig.

Våre gjeldende skattelover av 1911 knesetter **selvangivelses**-prinsippet. Det er m.a.o. skattyteren selv som skal angi sin skattbare inntekt. Ligningen skal kontrolleres og i hovedtrekkene utføres av folkevalgte menn (ligningsnemnder). Ligningsfunksjonæren skulle bare utføre kontortjenesten ved dette arbeide. I dag er ligningsfunksjonærene (sammen med de statsautoriserte revisorer) blitt en ny **stand** i staten, en meget maktfullkommen stand. Etter at skatt av årets inntekt er innført og dermed ansettelse av antatt **fremtidig** inntekt, har ligningsfunksjonærenes **skjønn** og relative myndighet og betydning øket ytterligere. Resultatet er blitt et byråkratisk skattevesen hvor den alminnelige mann føler seg helt prisgitt **funksjonæren** og det offentlige. De urettferdigheter som finner sted i enkelte tilfelle, er ofte uhyggelig store. En vaskekone ble f.eks. ilagt kr. 500,— for meget i forskuddsskatt. Først etter hard pågang ble feilen innrømmet og rettet. En student med null i skattbar inntekt i sin selvangivelse (som var korrekt, men ble ulovlig tilsidesatt) fikk en inntektsskatt på kr. 520,— som han først måtte betale. Da feilen ble innrømmet, var beløpet tvangstrukket hos hans nye arbeidsgiver og det gikk over ½ år før beløpet ble tilbakebetalt (uten renter). Hadde ikke vedkommende student tilfeldigvis førstehånds kjennskap til beskatning, var vel feilen aldri blitt oppdaget da det forelå et pensjonsforhold. Ofte blir slike feil, når de blir påvist, behandlet som såkalte «kontorfeil» og kommer ikke ligningsnemndene for øyet.

Skattyteren anno 1962 står med hatten i hånden og ber ligningsfunksjonæren allernådigst gi ham rimelig behandling. Tjeneren er blitt herr. Som herren (staten) så hans tjener.

Men kan dette alene belastes planøkonomien? Ja, fordi skattesystemet nyttes av staten på en annen måte enn før. Etter demokratiske skatteprinsipper — kfr. den franske revolusjon — skal skatten alene utskrives til å dekke de utgifter den lovgivende makt har votert. I dag er beskatningen blitt et politisk instrument. Staten driver ikke bare inn skatt til dekning av løpende utgifter, men foretar en gigantisk «oppsparing» på statens hånd etter beste Keynes-oppskrift. Videre nyttes skatten til å bestemme **inntektsfordelingen** i samfunnet, en oppgave staten ikke har etter demokratisk skatteteori. Følgen er i begge tilfelle betydelig økt skattebyrde.

En følge av dette igjen er at den jevne lønsmottaker med forsørgelsesbyrde vanskelig kan legge seg opp reserver til hjelp i påkommende tilfelle. Han blir avhengig av statens hjelp straks inntekten svikter. (Den private sparing er i det hele et sørgelig kapittel i etterkrigstidens Norge. Den lave diskonto og innskuddsrente — som er en del av den planøkonomiske rente- og pengepolitikk, som igjen har ført med seg stadig inflasjon — har p.g.a. fallet i pengeverdi gitt en effektiv innskuddsrente på sparevilkår på bare 1,8 % i gjennomsnitt i 50-årene. Tar en i betraktning fallet i bankinnskuddenes verdi, blir renten selvfølgelig negativ. Bare fra 1949 til i dag

har verdifallet vært 40 %. Fra 1931 (da kronen hadde full gullverdi) til 1949 sank kronen til 31 % av gullverdien. I dag har den 18,5 % av sin lovbealte gullverdi.) Den førte pengepolitikk er direkte umoralsk. For i stedet for å oppfordre folk til å spare, oppfordrer den folk til å stifte gjeld. I mange relasjoner har det «svart seg» å stifte gjeld fremfor å bruke av egne midler (husbanklån, studielån osv.)

Så et par ord om den herskesykens ånd som har preget offentlig styre og stell. Offentlige funksjonærer, særlig høyere tjenestemenn, har ofte vist en foruroligende tendens til å se seg hevet over folket og den alminnelige mann. Hva ellers kan det komme av når f. eks. en politioffiser gir seg til å vaske privatbilen i kontortiden eller når en embetsmann tillater seg å komme ½ time etter kontortiden er begynt om morgenen. Hva ville skje hvis en arbeider eller sykesøster skulle legge seg til slike vaner? Og politiet ser ofte ut til å se sin store oppgave i å legge hånd på de minste i samfunnet. En kan ikke unngå å få det inntrykk at det gjøres forskjell på folk i dag. En stakkars elendig blir satt inn straks han viser seg beruset, mens politiet sparer de de vil spare. Alminnelig gatetjeneste er visst ikke i skuddet, forresten; man foretrekker administrasjonsarbeide.

Gamle Montesquieu har bare så altfor rett: enhver som har makt er tilbøyelig til å misbruke den. Særlig når personer kommer til en makt de ikke skal ha. Jevne, greie folk ser ofte ut til å bli helt omsnudd når de får seg en offentlig stilling. Straks skal de vise at her er det de som bestemmer! Det er visst etatens ånd som fullstendig bergtar dem. De begynner, som gubben hos Vinje, å skrive Staten med stor S. Det fikk nå bli deres sak, hvis det ikke var så mange små forsvarsløse som fikk lide for deres herskesyke.

KONKLUSJON

Den merkantilistiske stat før den franske revolusjon var kjennetegnet av sitt allmektige byråkrati. Den ny-merkantilistiske stat av i dag bærer det samme kjennetegn.

Personlig frihet er sannelig ingen selvfølgelig ting, garantert én gang for alle. Det er en historisk kjensgjerning at bare i den frie, konstitusjonelle nasjonalstat med gjennomført maktfordeling kan personlig frihet eksistere. Planøkonomi forutsetter statsdirigering som igjen forutsetter at den lovgivende makt gjennom såkalte fullmakslover delegerer myndighet til nye, konstitusjonsfremmede organer, direktoratene. Dette må få følger for den personlige frihet til hver enkelt borger i samfunnet. En herskesykens ånd vil prege offentlige kontorer og funksjonærer, høye som lave. Den alminnelige mann blir et nr. på et skjema, knapt nok det.

Om Kongen.

Kongeriget Norges Grundlov lyder i sin første paragraf:

«Kongeriget Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige. Dets Regjeringsform er indskrænket og arvelig monarkisk.»

Paragrafen utgjør sammen med § 2 (Den evangelisk-lutherske religion forbliver Statens offentlige Religion, — —) hovedavsnitt A i Grundloven om Statsformen og Religionen.

Den statsform som § 1 knesetter er den arvelig monarkiske, dvs. arvekongedømmet. Dette kongedømmet skal være innskrenket, ikke eneveldig. Innskrenkningen skjer i prinsippet ved den makt og funksjon som Grunnloven i sitt avsnitt C tillegger den lovgivende og bevilgende makt, Stortinget.

De samme hovedprinsipper for statsstyrelsen finner vi også om vi går til de 11 grunnsetninger som Konstitusjons-komiteén på Eidsvoll fikk godkjent av Riksforsamlingen før den gikk i gang med utarbeidelsen av selve Grunnloven.

1. grunnsetning lyder:

Norge bør være et innskrenket og arvelig monarki.

2. grunnsetning lyder:

Folket bør utøve den lovgivende makt gjennom sine representanter.

3. grunnsetning lyder:

Folket bør alene ha rett til å beskatte seg gjennom sine representanter.

En statsforfatning eller konstitusjon er i sitt vesen en samling av politiske hovedprinsipper i lovs form. Disse prinsipper kan ikke motsi hinannen, men må utfylle hverandre så de danner et enhetlig hele. Dette forutsetter et hovedprinsipp som inneslutter alle de andre i seg. For denne undersøkelse er det tilstrekkelig å regne med to slike typer forfatninger, den monarkiske og den republikanske.

På opplysningstiden og i vårt land omkring 1814 da vår grunnlov ble til var man vel fortrolig med en slik problemstilling. Den opplyste del av folket i Norge var levende opptatt av stats-teoretiske emner. Det forclå en rik litteratur på området, kfr. bl.a. Montesquieu: De l'Esprit des Lois, Paris 1748, og de skrevne forfatninger — først og fremst den franske av 1791 med sin berømte Menneskerettighetenes Erklæring, den spanske av 1812, den svenske regjeringsform av 1809 etc.

Det spørsmål som reiser seg for oss er da dette: Hva er vår grunnlovs hovedprinsipp eller generalnevner?

Såvel ut fra en historisk vurdering som en rent statsrettslig kan det ikke være tvil om at kongedømmet er første prinsipp i den norske statsforfatning. At dette var Riksforsamlingens vilje og mening med Grunnloven fremgår ikke alene av at det slås fast i første grunnsetning, men kan påvises på flere måter.

Den umiddelbare kilde til Grunnloven var det Adler-Falsenske utkast som igjen hadde den franske Konstitusjon av 3. sept. 1791 som sin umiddelbare kilde. I det Adler-Falsenske utkast er imidlertid Kongens delaktighet i lovgivningen, hans sanksjons- og vetorett, meget begrenset. En rekke av Stortingets beslutninger, nemlig alle unntagen de egentlige lovvedtak, trengte ifølge utkastet ikke Kongens sanksjon. I sin § 91 sier nemlig utkastet at intet Decret får **lovs** kraft før det har vært forelagt Kongen til sanksjon. I utkastets §§ 14, 15, 69 omhandles lovgivningsmyndigheten, og i dets § 78 regnes opp de andre beslutninger som det tilkommer Stortinget å fatte, skatteutskrivning, fastsettelse av toll og avgifter, opptagelse av lån, bevilgninger av statskassen etc. (som i vår grunnlovs § 75 med unntagelse av første punkt om lovgiving). Ifølge det Adler-Falsenske utkast var det altså kun de egentlige lovbeslutninger som trengte Kongens sanksjon og som han kunne hindre ble lov ved suspensivt veto.

Når konstituentene på Eidsvoll redigerte de tilsvarende paragrafer på en slik måte at Kongens sanksjon er nødvendig for alle Stortingets beslutninger (unntatt de helt spesielle, vesentlig indre Stortings-anliggender, som ble nevnt i Eidsvollgrunnlovens § 82) — var det nettopp fordi man ville skape et virkelig kongedømme, ikke et republikansk monarki. Å la lovbeslutningene og nasjonalforsamlingens andre beslutninger være avhengig av Kongens sanksjon var nemlig ifølge statsrettslæren på den tid ikke på noen måte i strid med læren om at folket skulle utøve lovgivningsmakten ved sine representanter. Tvertimot stod det som en selvfølgelig ting for opplysnings-tidens borger at i et kongedømme skulle ingen del av statsstyrelsen være Kongen aldeles unntatt.

Det var i bevisstheten om dette forhold at Adler-Falsen ikke i sitt utkast benevnte regjeringsformen som monarkisk, men med følgende ord (§ 68): «Regjeringsformen bestemmes ved det forhold, hvori følgende 3 makter, a) den lovgivende eller legislatoriske (Rigsforsamlingen), b) den udøvende eller executive (Kongen) og c) den dømmende eller judicielle, staa til hinannen.» (Merk også den rekkefølge statsmaktene behandles i i utkastet sammenlignet med Grunnlovens.)

Når Eidsvoll-fedrene avvek fra Adler-Falsen på dette punkt, var det i den bestemte hensikt å skape et virkelig med statsrettslæren og den politiske tradisjon overensstemmende **kongedømme**. Derfor måtte de også forandre punktet om den kongelige sanksjonsrett. Etter Eidsvollgrunnloven av 17. mai krevde alle stortingsbeslutninger Kongens sanksjon for å bli gyldige. Kongens sanksjonsrett ble helt opp til unions-oppløsningen av de statsrettslærde ved Universitetet ansett som en nødvendig del av det monarkiske prinsipp. Retten til veto måtte derfor i prinsippet bli absolutt. For Stortingets plenarbeslutninger (andre enn lovbeslutninger) var vetoretten etter Eidsvollgrunnloven absolutt, ikke bare suspensiv (utsettende). Den alminnelige radikaliserings av den politiske innstilling hos den lovgivende makt som var en følge både av den alminnelige livssynsutvikling og av striden mellom

det norske Storting og den svenske Konge i siste del av unionstiden, førte til at det naturrettslige ideal ble forlatt. Den politiske makt fikk bestemme over retten. En republikansk tankeføring har fra slutten av 1860-årene mer og mer preget norsk politikk. Ved grunnlovsendringer den 25. juni 1913 innførte det republikanske Stortings-flertall begrepet **lovbeslutning** i de angjeldende paragrafer i Grunnloven i stedet for **beslutning** slik at Stortingsbeslutninger som ikke er fattet i lovs form ikke lenger trenger Kongens sanksjon overhodet. (I samme hensikt ble § 82 strøket). Stortinget kan altså ved å velge formen for sin beslutning (innenfor rammen av sin praksis) bestemme over Kongens funksjonsområde, og enda kaller man dette et kongedømme. (Dette skjedde etter at Stortinget først, den 11. juni 1913, hadde vedtatt en forandring i § 112 hvorved Kongen ble fratatt sin rett til sanksjon av grunnlovsforandringer. Dette var i virkeligheten et revolusjonært og stats-teoretisk helt inkonsekvent skritt. Det er ikke Stortinget som har opprettet Konstitusjonen, men Konstitusjonen som har opprettet Stortinget, likesom den har opprettet de andre statsmakter. Skulle derfor Grunnloven ensidig kunne forandres av Stortinget, hva den altså nå kan, er dette en erklæring om at Grunnloven ikke lenger er noen Grunnlov. Den lovgivende makt blir ikke lenger en konstitusjonell statsmakt ved siden av Kongen, men oppkaster seg til suverren enehersker. En Konstitusjon der likesom den norske ikke har noen annen garanti for sin beståen enn at den statsmakt som den har gitt seg i vold, håpes ikke å ville benytte sin rett til å tilegne seg større myndighet enn Konstitusjonen opprinnelig har tilegnet den, er en selvmotsigelse. **Falsen** fant det som bekjent nødvendig i sin berømte tale på Eidsvoll den 19. april 1814 å minne forsamlingen om «at den hele Souverenitet er i Folkets Hænder». Satt de der i kraft av folkesuvereniteten måtte de ikke begynne med den inkonsekvens å betrakte seg som folkets herrer. (Det som skjedde på Stortinget da det vedtok § 93 uten at realitets-spørsmålet var forelagt folket i valg, var et eklatant brudd på Grunnlovens prinsipp om folkesuverenitet. Etter en tolkning av Grunnloven etter dens egne prinsipper (§ 1) var vedtaket ikke alene moralsk, men også juridisk grunnlovsstridig.)

Og dog, i et innskrenket, arvelig **monarki**, må monarken være første prinsipp, **regelen** i statsstyrelsen, mens innskrenkningene — om de er aldri så vesentlige — må bli unntagelser fra denne regel. Fra det øyeblikk regelen blir gjort til unntagelse, kan man anstendighetsvis ikke lenger tale om monarki, men må kalle det republikk.

Men da støter man ikke alene mot Grunnlovens § 1, men også mot en rekke av de gamle paragrafer som fremdeles er grunnlov i Norge:

§ 69. I overordentlige Tilfælde har Kongen Ret til at sammenkalde Stortinget udenfor den almindelige Tid.

§ 70. Et saadant overordentligt Storthing kan af Kongen hæves, naar han for godt befinder.

- § 74. Saasnart Stortinget har konstitueret sig, aabner Kongen, eller den han dertil beskikker, dets Forhandlinger med en Tale, hvori han underretter det om Rigets Tilstand og de Gjenstande, hvorpaa han især ønsker at henlede Stortingets Opmærksomhed. —
- § 80. Stortinget forbliver samlet, saalænge det finder det fornødent. Naar det, efter at have tilendebragt sine Forretninger, hæves af Kongen, meddeler han tillige sin Resolution paa de ikke allerede forinden afgjorte Lovbeslutninger (jfr. §§ 77—79), ved enten at stadfæste eller forkaste dem. Alle de, som han ikke udtrykkligen antager, ansees som af ham forkastede. (Lovbeslutninger forandret fra Beslutninger. Forfatterens anm.)
- § 81. Alle Love (de i § 79 undtagne) udfærdiges i Kongens Navn, under Norges Riges Segl, og i følgende Udtryk: «Vi N. N. gjøre vitterligt: at Os er bleven forelagt Stortingets Beslutning, af Dato saalydende: (her følger Beslutningen). Thi have Vi antaget og bekræftet, ligesom vi herved antage og bekræfte samme som Lov, under Vor Haand og Rigets Segl.»

Kongens funksjoner er oppregnet i paragrafene fra 16 til og med 26, dog på en slik måte at når det sammenholdes med den måte hvorpå Stortingets funksjoner er oppregnet i § 75, vil det fremgå at mens den sistnevnte oppregning er uttømmende, så er ikke dette tilfelle med oppregningen av Kongens funksjoner. I betraktning av det som ovenfor er sagt om kongedømmet som forfatningens første prinsipp og når vi husker at mens Stortinget måtte organiseres som en helt ny statsmakt, mens kongemakten var faktisk bestående og historisk gitt, falt det for konstituentene av seg selv at Kongen skulle beholde all den makt og myndighet som ikke uttrykkelig eller som konsekvens av den nye statsformen tilkom Stortinget. Dette vil i praksis si at Kongen må kunne treffe foranstaltninger om enhver offentlig sak som lovgivningen ikke har regulert.

Ser man på Grunnloven i dens opprinnelige form, kan man med full rett hevde at Eidsvollfedrene i Kongens person har tenkt seg innbegrepet av hele statsmyndigheten, kun med unntagelse for de deler som uttrykkelig er tillagt Stortinget og de andre statsorganer. Dette er ikke bare overensstemmende med 1. grunnsetning og Grunnlovens § 1, men med den gjennomførte måte Grunnloven har betegnet Kongens person på som selve statens representant. Her henvises spesielt til § 12 (opphevet i 1908) om Kongens Kroning og Salving i Trondhjems Domkirke. Se også § 5 (fremdeles gjeldende): Kongens Person er hellig; han kan ikke lastes, eller anklages. Ansvarligheden paaligger hans Raad.

Her kommer vi til det avgjørende punkt med hensyn til Kongens stilling i et innskrenket, konstitusjonelt monarki. Kongedømmet i de europeiske nasjonalstater har vært et kongedømme av Guds nåde. Dette var også uttrykkelig nevnt i Eidsvollgrunnloven. I brytningstiden mellom fyrste-

suvereniteten (enevoldsmakten) og folkesuvereniteten kom det til å fremstille seg som et enten/eller for mange: enten bygget staten på folkesuvereniteten eller på kongesuvereniteten. (Kfr. Halvdan Koths historieskriving.) De to prinsipper utelukket gjensidig hinannen. For den republikanske tankegang senere i det 19. århundre og for den gjennom-sekulariserte tanke i vår tid er begrepet Konge av Guds nåde en rød klut. Og så lenge har alle lærebøker i historie fremstilt kongedømmet av Guds nåde som en reaksjonær, historisk reminisens, at det i dag er vanskelig i det hele tatt å forklare uttrykket.

For den som vil foreta en prinsipiell, idéhistorisk analyse vil det imidlertid bli klart at kongedømmet har et religiøst opphav. Kongedømmet lar seg overhode ikke forstå eller praktisere uten på kristent grunnlag. Men det innebærer ikke, hva det synes å måtte gjøre for den vantrø tanke, at Kongen er hevet over folket. Kongen er tvært imot folkets representant, gitt det av Gud. Kongen står derfor i en mellomstilling. Han har sin makt og rett både i kraft av Konstitusjonen og sitt guddommelige kall. Dette innebærer igjen at bare en Konstitusjon båret av kristen ånd kan forenes med kongedømmet av Guds nåde, og bare et statsliv inspirert av Guds evige lover (de 10 bud i Bibelen) og prinsipper — kan unngå konflikt mellom statsmaktene.

Suvereniteten utgår fra folket og forblir hos folket. Men suvereniteten utøves på folkets vegne av de konstitusjonelle statsmakter, hvorav Kongen står i en særstilling da han skal regjere både etter folkeviljen manifestert i Stortinget (eller ved folkeavstemning, kfr. Kong Haakons krav i 1905) og etter en høyere lov.

Folkene er skapt i nasjoner. Det eksisterer derfor et evig og uforanderlig statsideal, likesom det eksisterer en evig Gud. Å realisere dette ideal, først i form av en konstitusjon og deretter i det politiske liv, er nasjonenes kall. Men læren om statens tredeling og statsorganenes funksjonsfordeling er også en side av det samme ideal, og dermed av kongedømmet. For den republikanske tanke blir derimot det demokratiske element i forfatningen uten indre sammenheng med kongemakten. Kongen blir for sosialisten og republikaneren et umulig begrep. Det er bare plass for ham som pennfører, sekretær for statsministeren. Konstitusjonelt monarki blir i republikansk utforming til flertalls-demokrati, som igjen i praksis må bli til flertalls-tyranni, dvs. at én del av folket hersker over resten. Regjeringen står derfor i et mer dirigende forhold til statsadministrasjonen og hel forvaltningen i en republikk enn i et kongedømme. Staten blir partipolitisert og vi får de politiske utnevelser.

Når republikaneren tror seg å tjene folket, tar han derfor feil. Statsdiktaturet blir resultatet av han politikk. Virkelig folkestyre og demokrati med like rett for alle lar seg bare praktisere innenfor kongedømmet. Så langt fra at folkesuvereniteten lider skade ved å velge Kongen (egentlig kongeslekten) som organ for folkeviljen (ved siden av nasjonalforsamlingen), trygger den tværtimot derved sin egen manifestasjon.

Det er derfor ikke Eidsvollfedrenes og Grunnlovens skyld at vi har kvasi-republikk i Norge i dag. I den grad Grunnloven blir restituert i pakt med sine egne prinsipper, vil kvasi-republikken, flertallstyraniet og statsdiktaturet forsvinne.

Fra 1905 til 1935 hadde vi 15 forskjellige regjeringer i Norge (herunder Gunnar Knudsens lange krigsministerium fra 1913 til 1920). Dette er uttrykk for den normale situasjon under republikansk parlamentarisme. Som bekjent har problemet om den regjeringsdyktige majoritet vært det altoverskyggende i fransk politikk i den 3. og 4. republikk. De stadige regjeringsskifter i de vesteuropiske stater (unntatt England) har skapt uttrykket **parlamentarismens krise**. Situasjonen i Norge fra mars 1935 da vi fikk Arbeiderparti-regjering er egentlig unormal. Den forutsetter et 2-partisystem som nok er naturlig for Storbritannia med sine to politiske hovedstrømninger, den konservative og den liberal/radikale og sin dermed overensstemmende valgordning, men ikke for et Frankrike og et Norge med mange sterkt divergerende hovedstrømninger og dermed flere politiske partier (hvorav de sosialistiske og til dels de venstre-sosialistiske partifraksjoner (i Norge) har et program som strider mot Grunnlovens prinsipper). Når nå Arbeiderpartiet har mistet flertallet i Stortinget, vil den normale situasjon fra mellomkrigstiden på ny inntreffe og aktualisere regjeringsskiftet.

3 løsninger er teoretisk mulige. Man kan skape et kunstig topartisystem ved hjelp av en ny valgordning. Dette vil bety brutal vold mot folkesuverenitetsprinsippet. Man kan styrke den utøvende makt ved forfatningstekniske midler. Det vil likeledes bety vold mot nasjonalrepresentasjonen og folkesuvereniteten, og det franske eksperiment frister ikke til gjentakelse. Den 3. løsning er den som vår historie og vår gamle Grunnlov utpeker: kongedømmets gjenfødelse.

Grunnlovens § 12 lyder:

Kongen vælger selv et Raad af norske Borgere, som ikke ere yngre end 30 Aar. — Kongen fordeler Forretningerne iblandt Statsraadets Medlemmer saaledes, som han det for tjenligt eragter. Til at tage Sæde i Statsraadet kan Kongen ved overordentlige Leiligheder, foruden Statsraadets sædvanlige Medlemmer, tilkalde andre norske Borgere, kun ingen Medlemmer av Stortinget. —

Og § 30:

— Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pliktig til med Frimodighed at sige sin Mening, hvilken Kongen er forbunden at høre. Men det er denne forbeholdt at fatte Beslutning efter sit eget Omdømme. —

Sammenholder man disse og de andre paragrafer i Grunnloven som gjelder Kongen og statsrådet med gjeldende praksis, vil man snart se at liv og lære er blitt to ting i Norge. Når loven sier **Kongen** så mener den Kongen, ikke regjeringen. Den taler jo også om statsrådet som et fra Kongen forskjellig begrep.

Når det videre står i vår grunnlov: Kongen kan meddele Ordener til hvem han for godt befinder (§ 23); Kongen vælger og afskediger, efter eget Godtbefindende sin Hofstat og sine Hofbetjente (§ 24); Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt (§ 25), så er det både etter gjeldende rett og praksis erkjent at Kongen her vil si Kongen personlig. Men samtlige disse paragrafer stod i Riksforsamlingens egentlige og opprinnelige vedtak umiddelbart foran bestemmelsen i den nåværende § 12 der som nevnt sier at Kongen selv velger sitt råd (det var Redaksjonskomitéen som forandret rekkefølgen, av hensyn til Stil og Orden, ikke meningen). Det må da anses å være uomtvistelig at ordet **selv** betyr det som det sier, nemlig Kongen **selv**, dvs. personlig.

Det parlamentariske prinsipp innebærer at Kongen må ta sitt statsråd etter stortingsflertallets vilje. Regjeringen får da Stortinget som herre. Kongen blir regjeringens tjener, ikke dens sjef. Et norsk statsråd blir en akt hvor regjeringens beslutning fattet i halvoffisiell regjeringsskonferanse og forberedende statsråd, begge uten Kongens tilstedeværelse, «sanksjoneres» av en person uten selvstendig frihet og vilje. **Og denne person er dog landets Konge og Konstitusjonens bærende prinsipp.** Alle andre individer skal ha rett til personlighet og individualitet, bare ikke Kongen. Er ikke det nok til å vise at det må være en feil et sted. Feilen er den at Grunnlovens bokstav og ånd ikke følges. Parlamentarismen kan aldri bli sedvanerett i Norge. For **lov er lov**, så lenge den består. Når tiden er inne kan Kongen ta tilbake sin lovlige myndighet og utøve sin klare, grunnlovbestemte rett. Da vil den utøvende makt regjere i hele folkets og landets interesse, etter mottoet: **Alt for Norge.**

— — —

Statsrettslig kilde: Bernhard Dunker, Om den Norske Constitution, Christiania 1845.

Kronens verdi.

Pengeloven 1875: 0,40325 gram fint gull.

Bretton-Woods paritet 1946: 0,179 gram fint gull.

Devaluering 1949 (30,5 %): 0,1244 gram fint gull.

Etter sept. 1949 (deval.) var kronens verdi 30,85 % av opprinnelig verdi (gullverdi).

— — —

Engrosprinsindex 1949: 67 (1952 = 100)

» 1961: 111

100 : 67 = 15 (index er invers kroneverdi)

100 : 111 = 9

—

6

(6 : 15) = 40 %

altså 40 % verdifall fra 1949 til 1961.

— — —

Kronens verdi 1912 = 100

» 1949 = 31

» 1962 = 18,5

altså er kronens verdi i dag 18,5 % av verdien i 1912.

— — —

Stavanger 16.3.62.

Lektor Johan I. Holm
siviløkonom